

Недељко М. Милановић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Катедра за друштвено-хуманистичке науке

УДК 37.091.12-057.115(049.32)
DOI 10.46793/Uzdanica20.2.297M
Примљен: 15. септембар 2023.
Прихваћен: 24. новембар 2023.

ДА ЛИ СУ НАСТАВНИЦИ ЗАПОСЛЕНИ НА ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ (НЕ)БИТНИ И (НЕ)ВИДЉИВИ У СИСТЕМУ ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА?

(Предраг Живковић, *Идентификационе карактеристике и професионални стилови наставника на одређено време*, Јагодина, Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 2023, 229 стр.)

Педагошка домаћа литература не може се похвалити мноштвом референци које се тичу педеголошког аспекта, посебно када је реч о наставницима запосленим на одређено време. Велики допринос овој области јесте монографија под називом *Идентификационе карактеристике и професионални стилови наставника на одређено време* аутора проф. др Предрага Живковића, у издању Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина. Монографија је подељена на следеће целине: *Уводне најомене, Теоријске основе истраживања, Методолошки оквир истраживања, Резултати истраживања, Дискусија резултата и закључци, Литература, Прилози и Белешка о аутору*. Ово дело аутор отпочиње темељним теоријским поставкама којима се уводе многе чињенице и прегледи домаће и стране литературе. Теоријске основе истраживања сачињене су од следећих тематских делова: *Идентификациони и улоге наставника у глобализованом друштву, Професионализам и професионални идентитет наставника: раскорак између улога и идентитета, Професионални стилови наставника на одређено време, Наставници на одређено време: идентификационе карактеристике, Наставници на одређено време: повезана питања, Проблем невидљивости: литература и пракса и Теме за темељну теорију о наставницима на одређено време*. Издвојени цитати, у заглављу сваког почетног теоријског дела, сажимају суштину и шаљу поруку која усмерава читаочева промишљања.

Питање какви наставници су потребни данашњем систему васпитања и образовања аутор анализира дајући озбиљне одговоре сагледане кроз

наставничку улогу и задатке које постављају процес глобализације и прогресивни систем. У складу са тим, представљене су наставничке улоге размотрене кроз компетенције и области које њихов позив обухвата. Ко су наставници запослени на одређено време? Какав је њихов положај и однос према њима? Иако су професионалци, уживају ли исти углед и прихватање као и њихове колеге, редовни наставници из супротног, *сиџурнијеј* статуса? Ово су нека од питања неконкретизована на овај начин, али је на њих дат одговор употпуњен истраживањима, њиховим резултатима и погледима истраживача. Такође, узете су у обзир бројне баријере које прате наставнике запослене на одређено време и посматрана је њихова улога у систему васпитања и образовања. У оквиру представљања идентитетских карактеристика наставника на одређено време, веома прегледно, табеларно, приказани су резултати анализе и истраживања и побројани аутори, на основу чега можемо разумети идентитет ових наставника кроз следеће димензије: статус, професионалне компетенције, очекивања и перцепција, самоперцепција, радно искуство и професионални развој, колеге и ученици.

Методолошки део сачињен је од прецизно формулисаних елемената: предмет и проблем истраживања, циљ и задаци истраживања, хипотезе, методе, технике и инструменти, узорак и обрада података. Табеларно и графички приказани су резултати истраживања кроз ставове наставника запослених на одређено време о професионалном развоју – потребе, препреке, школска клима, задовољство послом, повратне информације, настава – општи ставови, сопствена настава; приказана је корелација ставова наставника запослених на одређено време о настави – општи ставови и ставови о сопственој настави. Поглавље са резултатима истраживања завршено је делом који се односи на задовољство послом и ставове наставника запослених на одређено време о професионалном развоју, школској клими, повратним информацијама и настави, при чему су од статистичких параметара коришћени факторска, паралелна, корелациона и регресиона анализа и анализа модела. Актуелност истраживане теме огледа се у резултатима који указују да „скоро сваки пети наставник ради у неком заменском статусу” (Живковић 2023: 195). Када је реч о препрекама професионалног развоја ове групе наставника, налази показују да су „најистакнутије препреке професионалног развоја недостатак подстицаја за учешће, као и самопроцена о томе да је стручно усавршавање скупо, па стога и недоступно” (Живковић 2023: 150–151). У оквиру процене наставника о школској клими уочава се да „су више фокусирани на добробит ученика него на организацију у којој раде” (Живковић 2023: 196). Посебно су интересантни резултати испитивања задовољства послом, при чему „наставници са пуним радним временом имају значајно већи просек од наставника са непуним радним временом у процени задовољства послом” (Живковић 2023: 198). У прилог томе, код скале 'задовољство послом', најнижа средња вредност присутна је код ставке *Жао ми је што сам*

одлучио да њосџанем настџавник, при чему налази указују на то да наставници и поред многих изазова, препрека ове професије и статуса у ком се налазе не жале због одабира свог професионалног позива. Такође, ниска вредност на скали 'задовољство послом', израчуната је и код ставке *Мислим да је њрофесија настџавника цењена у грушџиву*. Ови уједно интересантни и веома забрињавајући налази усмеравају на целокупан, системски проблем положаја наставника и наставничке професије. У складу са наведеним резултатима, пракса данас показује да је све мањи број заинтересованих свршених средњошколаца који бирају и уписују педагошке, учитељске и наставничке факултете и посвећују се овој изузетно значајној професији.

Обухватан приступ инспиративној и важној теми, методолошка компетентност аутора, примена сложених статистичких параметара, изузетна интерпретација и читкост у разматрању проблема и резултата, само су неке од јаких страна монографије проф. др Предрага Живковића која богати домаћу педагошку секцију литературе о овој области. Ова монографија била би корисна наставницима разредне и предметне наставе, као и директорима школа, како би се упознали са положајем, идентитетским карактеристикама и ставовима наставника запослених на одређено време о многобројним педагошким питањима. Монографија је потребна и истраживачима у сагледавању најразличитијих тема и баријера са којима се наставници запослени на одређено време суочавају, у контексту богаћења области педеутологије, рефлексивне праксе, модерних функција практичара и других блиских тема/ области у оквирима школског васпитно-образовног рада са фокусом на битност и видљивост ове групе наставника у институционалном систему васпитања и образовања.